

בין שתי גישות

טרי טמפסט וויליאמס

אני שוקעת באנחת רווחה אל תוך מושב המטוס שלי, לא מאמינה למזלי הטוב. בדקה האחרונה, בגלל רישום יתר של הזמנות מקום, שידרגו אותי למחלקת עסקים וכעת מגישה לי דיילת נעלי בית וכיסוי עיניים.

"גבירותי ורבותי, כאן הקברניט. נראה שבגלל הערפל יהיה לנו עיכוב רציני על מסלול ההמראה. אנו מצטערים על אי הנוחות ונשתדל להנעים את זמנכם ככל שניתן. אנו מודים לכם על הסבלנות. נעדכן אתכם ברגע שיגיע מידע חדש."

קולות תרעומת מתפשטים במטוס. האיש שיושב לידי חולק איתי את תסכולו. אני מסכימה ושנינו משעינים את המושבים שלנו לאחור. מקרינים סרט וידאו, משהו על ספורט אתגרי. אני עוצמת עיניים.

"גבירותי ורבותי, כאן שוב הקברניט, כרגע נודע לנו שייתכן וההמראה תתעכב עוד כשעה וחצי נוספות."

"נראה לי שזה הולך לקחת זמן", אומר הגבר שלידי, "אני פשוט הולך להעמיד פנים שאנחנו באוויר." אנחנו מציגים את עצמנו ולוחצים ידיים. אני שמה לב למבטא הבריטי שלו, לעיניו הבהירות ולבגדיו המוקפדים; חולצה כחולה, עניבה אדומה, מכנסי חאקי ונעלי עור משובח. לפני שהתיישב קיפל בתשומת לב את הז'קט הכחול שלו והניח אותו בתא האחסון שמעלינו. הוא נראה כבן חמישים.

"כמה זמן היית בספרד?"

"חודשיים", ענית. "ואתה?"

"אני עובד באזור הים התיכון ובדקתי כמה עסקים במדריד. אני בדרך לסינסנטי לפגישת עבודה של החברה."

"בשביל איזה חברה אתה עובד?"

"פרוקטר אנד גמבל. אני איתם כבר למעלה משלושים שנה."
שתיקה קלה.

"ומה את עושה?"

"אני עוסקת בכתיבה."

"אה באמת, איזה סוג של כתיבה?"

"קצת מכל דבר, אבל אני שמה דגש על נושאים סביבתיים."

הוא מחייך. "אז את אחת מאלה?"

"פעילת סביבה?" אני מתגרה. "כן, ואני מניחה שאתה אחד מ..."

"אחד מאותם חזירי תאגידים? כן, כמה מעניין." הוא משלב את ידיו ושוב משעין את המושב לאחור.

שתיקה נוספת.

"אז זה חמור כמו שמספרים?" אני שואלת.

"מה חמור?"

"באמת יש לפרוקטר אנד גמבל כל כך הרבה כוח?"

"את מתכוונת, האם יש לנו גישה ישירה לנשיא ארצות הברית? לא. באמריקה אין לנו ברירה אלא לנהל את העסקים פחות או יותר כמו כל אחד אחר. אבל בארצות העולם השלישי זה כבר סיפור שונה."

"למה הכוונה?"

"בוא נאמר שכשאנחנו נכנסים למדינה קטנה ואומרים לראשי הממשל שאנחנו מעוניינים להשקיע סכום מסוים בכלכלה המקומית, וסכום זה גדול יותר מכלל התקציב הלאומי שלהם, אז אנחנו בעצם יכולים להתמקם ולקבל כל מה שנרצה."

"כמו תקנות איכות סביבה גמישות?"

"את זה את אמרת, לא אני." הוא מפנה את ראשו. "אבל זאת אפשרות, וזה תלוי בשאלה למה אנחנו זקוקים. למשל, ב-1988 עזרתי לפתוח את סין, שוק הצרכנים הגדול בעולם, למסחר, והם היו יותר משמחים לעזור..."

"ואיך זה הלך?"

"אין להם תקנות איכות סביבה בכל צורה שהיא. האוויר מזעזע והנהרות מזוהמים. אנחנו רק נותנים לאנשים את מה שמגיע להם, את מה שהם צריכים כדי לשפר את רמת החיים וליצור איכות חיים גבוהה יותר. איכות חיים שלך ולי כבר יש."

"ומה בדיוק אתם נותנים להם?"

"את צוחקת עלי? נקבי במוצר ורוב הסיכויים הם שהוא שלנו."

שום דבר לא עולה על דעתי.

"נו, למשל, באיזו משחת שיניים את משתמשת?"

"קרט." "קרט."

"פרוקטר אנד גמבל. באיזה סבון את משתמשת?"

"אייבורי."

"פרוקטר אנד גמבל. את רואה, אין משק בית באמריקה שלא משתמש במוצרים שלנו: טייד, טופ ג'וב, בולד, באונוס, קסקייד, ג'וי, קומט, דאון, מיסטר קלין, ספיק אנד ספן. לנקות, לנקות ולנקות, זה מה שאנחנו עושים."

"אתה נהנה מהעבודה שלך?" אני שואלת.

"למה את מתכוונת?"

"אני מתכוונת - האם אתה נהנה ממה שאתה עושה?"
הוא שתק לרגע. "את יודעת, אני עושה את זה כבר כל-כך הרבה זמן, אני לא באמת
חושב על זה. זה פרנס אותי יפה. אני מתכוון - פרנסה יפה באמת. גרתי בכל העולם.
אני מחבב את האנשים אתם אני עובד. יש לי פחות או יותר שליטה על מה שאני עושה.
זאת עבודה לא פחות טובה מכל עבודה אחרת."

"אתה מאנגליה?"

"לא", הוא אומר.

"אבל האנגלית שלך מושלמת."

"נולדתי בגרמניה אבל עברנו לאנגליה כשהייתי בן שש, במהלך מלחמת העולם
השנייה."

הוא המשיך וסיפר איך עזב את גרמניה עם סבתא שלו כי לא אהבה את הדעות
הפוליטיות של בעלה, ואיך הלך לבית-ספר באסקס בזמן שהגרמנים הפגיזו את האזור
קשות.

"את יכולה לתאר לעצמך איך זה היה להיות בעל מבטא גרמני באנגליה באותם
השנים שאחרי המלחמה? אחרי כמה התכתשויות בחצר בית-הספר אתה לומד די מהר
שההישרדות שלך פירושה לדבר כמו כולם."

"אז איפה ביתך?"

"הבית זה פרוקטר אנד גמבל. אף פעם לא התגוררתי באותו מקום משך מספיק זמן
אפילו כדי להצביע."

"זה מפריע לך?"

"לא באמת. מה זה בעצם משנה אם יש לי זכות בחירה או לא? את נאיבית מספיק
בשביל להאמין שההצבעה שלך באמת משנה משהו?"

"נראה לי שאני אמריקאית מדי מכדי להאמין שהבחירה שלי לא משנה דבר."

הדיילת מגישה לנו מים.

"אפשר לשאול אותך עוד שאלה?"

איש התאגיד מראה סימני עצבנות.

"מה?"

"יש לך זכות בחירה בחברה שלך?"

"פרוקטר אנד גמבל הוא תאגיד עולמי. אני מרגיש בבית בכל מקום בו אני נמצא,
זה לא כל-כך יוצא דופן. אתה מסתגל, מתאים את עצמך. אנחנו כולנו ממילא הופכים
לעולם אחד, אז מה זה משנה? קחי את ספרד לדוגמה; כשפרוקטר אנד גמבל הגיעו לים
התיכון, ידענו שעלינו לשנות, לקלקל אם תרצי, את 'תרבות הסייסטה'. זה היה פשוט.
למעשה נכנסנו, הבאנו משרות נהדרות ואמרנו, 'אוקיי, אנחנו יודעים שאתם רוצים

ללכת הביתה באחת בצהריים כדי לאכול ארוחה עם המשפחה, לנוח ואז לחזור בחמש כדי להמשיך ולעבוד עד שמונה בערב. נעשה אתכם עסקה: תעבדו בשבילנו מתשע בבוקר ועד שתיים בצהריים ונכריז על זה כיום עבודה. מה שאנחנו מבקשים בתמורה זה שתתנו לנו את יום שבת. הם לא שמחו אבל הסכימו בכל זאת. בשנה שלאחר מכן אמרנו, 'אנחנו צריכים שתעבדו עד שלוש בצהריים בנוסף לשבת. זאת רק שעה נוספת ביום.' הם נענו שוב. ואז, אחרי השנה השלישית, אחרי שהעובדים התרגלו לרמת החיים החדשה שלהם והיו בחובות משמעותיים, אמרנו, 'היי, יש לנו חדשות טובות, אתם יכולים לקבל בחזרה את סופי השבוע שלכם - רק תקננו את שעות יום העבודה לתשע עד חמש'. היתה התמרדות אבל מה הם היו יכולים לעשות? להתפטור? הסייסטה נגמרה."

"וזה לא מפריע לך?"

"זאת קידמה."

שתיקה לא נעימה השתררה.

"אל תרחמי על הספרדים שעובדים אצלנו. לעזאזל, האבטלה שם נמוכה כמו בכל ארץ אחרת באירופה. אם החוקים לא לרוחם, הם יתפטרו. פחות אנשים באירופה, למשל, מוכנים לעבור דירה בשביל העבודה מאשר בארצות הברית. דיברת על לגור במקום אחד - אף אחד באמריקה לא יודע מאיפה הוא, זאת עובדה ידועה. כוח העבודה האמריקאי יעבוד בכל מקום בו יאמרו לו לעבוד. הם יעברו דירה בשביל העלאה של \$100 במשכורת. בארה"ב זה אף פעם לא מאיפה אתה בא אלא לאן אתה הולך. מה אני יכול להגיד, זאת קידמה."

"דבר איתי על קידמה."

"טוב, אני אהיה כן אתך, אני עצמי מתחיל להתעייף מהמילה. בייחוד בפרוקטר אנד גמבל, הכל נעשה שם בשם ה'חדשנות'. אבל אני אומר לך, אני בסביבה מספיק זמן כדי לדעת שיש דברים שלא צריכים להשתנות בשם הקידמה. אבל המנהלים הצעירים לא מקשיבים למנהלים המבוגרים והמנוסים יותר. לצערי, כל שנה מיושם חידוש נוסף כדי שמישהו יוכל לשפר את המעמד שלו ולהראות כמה הוא מבריק."

"אתה מתכוון שהמנהלים הצעירים לא מכבדים את מה שאתה יודע."

"בקושי. כמה שיותר גדול יותר טוב. עוד, עוד ועוד. אתה צריך לעמוד בקצב כי אחרת

מישהו אחר ידרוס אותך. אני יכול לומר לך שהגיל לא משחק לטובתך."

"אתה בטח עייף מהקצב המהיר, מלעבור ממקום למקום בעולם."

"עייף? זה אפילו לא מתחיל לתאר את מה שאני מרגיש. אבל מה אני אמור לעשות?

יש לי שלושה בתים ולאשתי ולילדים שלי יש את הצרכים שלהם."

"אבל גם להם קשה, לא?"

"זה עלה לי במחיר נשואי הראשונים ואת ילדי הבוגרים אני אפילו לא מכיר. אף פעם

לא הייתי בבית. אני תמיד חושב שזה ישתפר אבל זה רק הולך והופך מטורף יותר. כל הגדג'טים האלה שהומצאו בשם היעילות רק משגעים אותנו עוד יותר. אבל אני לא יכול להפסיק כי אם אפסיק ארגיש על הגב שלי את דריסת הרגל של הבחור הבא, והוא שם מאחורי, נושף בעורפי. זה רצחני."

הוא לוגם מים ומביט מן החלון החוצה. המטוס לא זז.

"המשפחה שלי ואני מבקרים בכנסייה. אנחנו הולכים לים. יש לנו בית נופש במרבלה. אבל אני אומר לך, זה יצא משליטה. כל הזמן לעבור דירה. עוד מוצרים. יותר מכירות." "נראה לי שזה מה שאני לא מבינה - אם כך אתה מרגיש ואתה אחד המנהלים הבכירים, למה אתה לא מאט את הקצב?" "זה לא בידיי".

"מה פירוש 'זה לא בידיי'? הרי הידיים שלך הם אלה שיצרו את זה, לא?"

"את לא מבינה, החברה היא ישות בפני עצמה. אף לא אחד מהבכירים היושבים בחדר הישיבות מאמין שאחד מהם יכול לשנות משהו. אפילו אנחנו, שמנהלים את חברת פרוקטר אנד גמבל, מדברים עליה כ-'היא', כמשהו שהוא מחוץ לנו." "אני שותקת."

הוא פונה אלי בפתאומיות. "את חלק ממשפחת התאגידיים לא פחות ממני. השיניים שלך לבנות, לא? איך אני מצדיק את מה שאני עושה? תראי, אני אזרח טוב. אני מרוויח הרבה כסף, הרבה מאד. אני תורם חלק נכבד ממנו וזה תורם לקהילה. כלומר, כמה פעמים הגעת לאנשים כמוני עם יד מושטת לתרומות למען מטרותיך?"

יותר פעמים ממה שהייתי רוצה, אני אומרת לעצמי.

"אשתי תומכת באמנויות. אני תורם לצדקות מקומיות. אנחנו רק מנסים להפוך את העולם למקום טוב יותר בשביל אנשים."

"לנקות, ולנקות ולנקות. זה מה שפרוקטר אנד גמבל עושים."